

ΕΥΡΩΠΗ

Του **ΣΩΤΗΡΗ ΒΑΛΑΝΤΕΝ***

Η ώρα της αλήθειας

Οκτώ μήνες από την έναρξη της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, η διαπίστωση πως τα γεωπολιτικά δεδομένα της ηπείρου μας μεταβάλλονται ριζικά αποτελεί κοινοτοπία.

Ομως, ενόσω ο πόλεμος συνεχίζεται και ο χρόνος και ο τρόπος του τερματισμού του παραμένουν άγνωστοι, είναι αδύνατον να προσδιοριστούν οι επιπτώσεις του και η επόμενη μέρα. Όλα τα σενάρια είναι ανοιχτά. Ενα πράγμα όμως είναι αδιαμφισβήτητο: η εικόνα στην Ευρώπη και στον κόσμο είναι εξαιρετικά σκοτεινή.

Βέβαια, δεν έχει νόημα να αναλωνόμαστε σε οδυμούς και καταγγελίες. Ομως, για να βγούμε από την πυκνή ομίχλη, πρέπει να ξεκινήσουμε από την ψύχραιμη διαπίστωση του πού βρισκόμαστε, χωρίς ωραιοποιήσεις και αποσιωπήσεις. Και, αν θέλουμε να αποσβήσουμε τα χειρότερα, δεν μπορούμε να εφησυχάζουμε με κλισέ πως η Ευρώπη «πάντα ξεπερνά τις κρίσεις της». Ούτε βέβαια να αναζητούμε μια θέση κάτω από τις φτερούγες του εξαγριωμένου αμερικανικού αετού, αναμένοντας μια μάλλον απίθανη συντριβή της Ρωσίας ως απαρχή μιας νέας ουτοπίας. Η Ευρώπη αντιμετωπίζει υπαρκτά διλήμματα που απειλούν τις δημοκρατικές και κοινωνικές κατακτήσεις της, τις αξίες και τον διεθνή ρόλο της. Για να επιβιώσει, θα πρέπει να κινηθεί ενεργά και αυτόνομα η ίδια. Είναι η ώρα της αλήθειας.

Ας δούμε πρώτα την κατάσταση:

Οι συνέπειες του πολέμου προστίθενται στα όσα μας κληροδότησαν η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και η πανδημία και, βέβαια, η επί δεκαετίες κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού.

- Υπάρχει σαφής κίνδυνος κλιμάκωσης και επέκτασης της αιματηρής σύγκρουσης, ακόμη και εκτροχιασμού σε πυρηνικό ολοκαύτωμα. Αναβιώνουν οι εστίες έντασης στη γειτονία μας (Βαλκάνια, Ανατολική Μεσόγειος, Μέση Ανατολή, Καύκασος). Επικρατεί περισσότερο από ποτέ η ισχύς πάνω στο δίκαιο, αλλά και η απροθυμία για συμβιβασμούς.

- Νέα δοκιμασία της ευρωπαϊκής οικονομίας, με αιχμή τον ενεργειακό τομέα, αποτέλεσμα τώρα και των δυτικών κυρώσεων και της απάντησης της Μόσχας, με προφανείς κοινωνικοπολιτικές συνέπειες.

- Τάση αποσταθεροποίησης των Δημοκρατιών μας και άνοδος της Ακροδεξιάς σχεδόν παντού. Η Ακροδεξιά, κυβερνήση για τρία κράτη-μέλη και συγκυβέρνηση σε μερικά ακόμη, με ό,τι αυτό σημαίνει για το κλίμα, τα

δικαιώματα και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Ε.Ε. Η απομόνωση του νεοφασισμού εγκαταλείπεται και η τοξική ιδεολογία του βρίσκει ολοένα λιγότερες αντιστάσεις. Δεξιά, κεντρώα, ακόμη και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα υιοθετούν συχνά την ατζέντα του.

- Η ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι μετέωρη, καθώς η πυρηνική Ρωσία από –έστω και δύσκολος– εταίρος έγινε εχθρός, μάλιστα αρπακτικός και απρόβλεπτος. Η επιστροφή της Ευρώπης στον ψυχροπολεμικό ατλαντισμό φαίνεται σήμερα αναπόφευκτη. Γίνεται δε με όρους πλήρους στρατιωτικής, πολιτικής, ακόμη και οικονομικής υποταγής στις ΗΠΑ: μια υπερδύναμη που αδυνατεί να αναγνωρίσει πως η παγκόσμια μονοκρατορία της έληξε και αντιδρά σπασμωδικά με σταυροφορίες ενάντια στην Κίνα και σε όποιον άλλον της αντιστέκεται. Μια χώρα που διεκδικεί να επιβάλει σε άλλους τη δημοκρατία, αλλά η ίδια σπαράσσεται εσωτερικά και η δική της δημοκρατία κινδυνεύει. Στο πλαίσιο αυτό, το όραμα της ευρωπαϊκής αυτονομίας και κυριαρχίας μεταλλάσσεται και έφτασε να σημαίνει αποστασιοποίηση από όποιον αμφισβητεί την Ουάσινγκτον.

- Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, που απειλεί πια άμεσα τον πλανήτη μας, περνά σε δεύτερη μοίρα και φαίνεται όλο και πιο απίθανο να επιτευχθούν οι σχετικοί στόχοι.

- Οι αντιθέσεις μέσα στην Ε.Ε. σε θέματα οικονομικής, ενεργειακής, περιβαλλοντικής, αλλά και εξωτερικής πολιτικής, όπως και για την πα-

ραπέρα εμπάθυνση και διεύρυνση της Ε.Ε., βρίσκονται σε έξαρση και εμποδίζουν τη λήψη επειγουσών αποφάσεων. Σε κρίση βρίσκεται ο γαλλογερμανικός άξονας, παραδοσιακή κινητήρια δύναμη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Μπροστά σ' αυτή την εικόνα, ως δημοκράτες, ευρωπαϊστές και αριστεροί βρισκόμαστε σε αμηχανία. Τα γεγονότα εξελίσσονται γρηγορότερα από την ικανότητά μας να τα ερμηνεύουμε και να συνάγουμε αναγκαία συμπεράσματα. Νομίζω, όμως, πως μπορούμε και πρέπει να επιστημονούμε κάποιες κατευθύνσεις προς τις οποίες είναι ανάγκη να κινηθούμε:

Πρώτη προτεραιότητα είναι η ειρήνη στην Ουκρανία. Η θέση της Ευρώπης και, βέβαια, της ευρωπαϊκής Αριστεράς είναι με τις δυνάμεις της λογικής, όχι με τα γεράκια. Παράλληλα με την έμπρακτη αλληλεγγύη στον αμυνόμενο, επιείγει η επιστροφή στη διπλωματία: για να σταματήσει η αιματοχυσία, για να αποφευχθεί η κλιμάκωση και ο Αρμαγεδδώνας, για να μπορέσουμε να επικεντρωθούμε και πάλι στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Αλλά και επειδή η Ευρώπη και οι Δημοκρατίες μας ανήκουν στους μεγάλους χαμένους του πολέμου. Η ειρήνη δεν θα είναι δίκαιη (και ας όφοντα γι' αυτό όσοι και στη Δύση οδήγησαν τα πράγματα εκεί που έφτασαν). Είναι όμως η μόνη ορθολογική επιλογή.

Δεύτερον, η Ευρώπη χρειάζεται πραγματική αυτονομία, όχι αυτονομία-μαϊμού, συνώνυμη της ευθυ-

γράμμισης με την Ουάσινγκτον. Αρα αυτονομία από σημερινούς ή πιθανούς αντιπάλους και εχθρούς, αλλά και από τις ΗΠΑ, στο πλαίσιο πάντα της ατλαντικής σχέσης. Για να μην παρασυχθούμε σε σύγκρουση και με την Κίνα, για να ενισχυθεί ο πόλος της ειρήνης στην Ευρώπη, για να εξισορροπηθεί η ατλαντική σχέση, και επειδή δεν γνωρίζουμε με ποια Αμερική θα έχουμε να κάνουμε αύριο, γνωρίζουμε όμως πως τα συμφέροντα και οι αξίες μας ούτως ή άλλως διαφέρουν αισθητά.

Μια πραγματικά αυτόνομη Ευρώπη θα μπορεί να αμύνεται, αλλά θα προβάλλει τις αξίες της σε τρίτους πρώτιστα με τη δύναμη του παραδείγματος, όχι με κυρώσεις και με βόμβες. Γι' αυτό και θα ασχολείται περισσότερο με τα του οίκου της, ορθώνοντας ισχυρό μέτωπο κατά της Ακροδεξιάς και της ιδεολογίας της, απορρίπτοντας την ενσωμάτωσή τους σε κάποια «κανονικότητα».

Τρίτον, αν θέλουμε να ανακόψουμε την περιθωριοποίηση της Ευρώπης, χρειάζεται επιτάχυνση της ολοκλήρωσης, με παραμερισμό εθνικών εγωισμών. Ομως, η παραπέρα ενοποίηση, ως πολεμική προετοιμασία, ούτε ελκτική είναι ούτε ρεαλιστική. Για να στηριχτεί από τους λαούς της, η «εμπάθυνση» της Ε.Ε. πρέπει να εστιαστεί σε τομείς όπως η υγεία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η φορολογία και η συνοχή. Η κρίση του νεοφιλελευθερισμού και η εμπειρία της πανδημίας δημιουργούν εδώ πρόσφορο έδαφος και τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί (Ταμείο Ανάκαμψης, κοινές προμήθειες εμβολίων, αύριο και ενέργειες) μπορούν να αποτελέσουν βάση για παραπέρα βήματα. Βάθεμα της ολοκλήρωσης χρειάζεται ασφαλώς και στην εξωτερική πολιτική και την άμυνα, έχει όμως σημασία αυτό να γίνεται στο πλαίσιο μιας πραγματικής αυτονομίας και όχι ως πρόσχημα για παραπέρα υποταγή στην Ουάσινγκτον. Και, βέβαια, ενώ η προώθηση της ένταξης των Δυτικών Βαλκανίων συνάδει με το ευρωπαϊκό συμφέρον, μια τυχόν βιαστική και χαοτική διεύρυνση προς Ανατολάς θα έπληττε καίρια το σχέδιο για ισχυρή, αυτόνομη και αλληλέγγυα Ευρώπη, σε ειρηνική συμβίωση με τους γείτονές της.

* **Ειδικός σύμβουλος ΕΛΙΑΜΕΠ, πρώην στέλεχος Ευρωπαϊκής Επιτροπής**

Η Ευρώπη χρειάζεται πραγματική αυτονομία, όχι αυτονομία-μαϊμού, συνώνυμη της ευθυγράμμισης με την Ουάσινγκτον. Αρα αυτονομία από σημερινούς ή πιθανούς αντιπάλους και εχθρούς, αλλά και από τις ΗΠΑ, στο πλαίσιο πάντα της ατλαντικής σχέσης